

Motion till riksdagen 2005/06:K446

av **Per Landgren (kd)**

Införande av samvetsklausul

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett tilläggsdirektiv till Grundlagsutredningen om att återinföra samvetsfriheten i grundlagens rättighetskatalog.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en samvetsklausul inom sjukvården och högskoleutbildningen.

Motivering

”Konungen bör... ingens samvete tvinga eller tvinga låta.” Så lød samvetsfriheten i 1809 års regeringsform. Detta avlägsnades i samband med grundlagsreformen 1974 men återinfördes i och med att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna införlivades i svensk lagstiftning 1994.

Den gamle lundafilosofen Hans Larsson förklarade på sin tid att ”samvetet dömer våra handlingar som goda eller onda”. Ett ”dåligt samvete” får vi när vi är medvetna om att vi har gjort något fel och att vi borde handlat annorlunda. Samvetet kan således definieras som en etisk medvetenhet i var människa. Denna medvetenhet är beroende av den bakomliggande etiken och kulturen och inte minst de grundläggande värden som vår demokrati ytterst vilar på. I de flesta etiska system fungerar samvetet som ett korrektiv för vårt handlande. Om denna etik, oavsett vilken, försvagas, försvagas även samvetet.

Om Sveriges riksdag skulle lagstifta om rätt till dödshjälp i någon form och om det skulle ingå i en yrkesgrupps uppgifter och åligganden att utföra momentet, då hör det till de grundläggande mänskliga rättigheterna i en rättsstat att kunna vägra att utföra detta för sitt samvetes skull, utan rättslig eller någon annan påföljd. Exemplet visar behovet av en samvetsklausul som utgår från traditionell etik och vidgar dess tillämpning och inför det som en naturlig del inom t ex sjukvården och utbildningsväsendet.

Fel! Okänt namn på

De länder som har samvetsklausul kan tillvarata kunnandet och engagemanget hos alla de personer som funnit sin uppgift inom sjukvården, utan att tvinga den som hyser samvetsbetänkligheter kring vissa svåra etiska frågor att delta i viss verksamhet. Detta kan gälla abort, insättandet av abortiv spiral eller transplantationer av och forskning som inbegriper celler från aborterade foster samt annan praxis som utifrån traditionell etik är kontroversiell. Annan verksamhet som kan upplevas stötande ur ett annat etiskt perspektiv är vissa djurförsök eller transplantationer av djurorgan till människor. I Sverige har regering och riksdag resonerat tvärtom och menat att dessa personer bör söka sig till andra yrken om de känner att de inte kan gå emot sitt samvete. När Samvetsklausulutredningen presenterade sitt förslag 1996 framkom emellertid att individuella lösningar ofta arbetades fram på berörda arbetsplatser. Det är inte heller sällsynt att man hör vårdpersonal hänvisa till en samvetsklausul de tror existerar och som man därför följer. Detta gör att det ofta i realiteten finns en informell samvetsklausul, men långt ifrån alltid.

Trots att Samvetsklausulutredningen inte ansåg det berättigat att införa en samvetsklausul inom utbildningsväsendet, förordades att studenterna bör ges rätt att hos överklagandenämnden för högskolan särskilt överklaga beslut om deltagande i obligatoriska utbildningsmoment. Utredningen undersökte inte heller förutsättningarna för att införa en samvetsklausul inom arbetslivet. När frågan om organtransplantation utreddes fanns det även förslag om att införa en samvetsklausul gällande denna verksamhet och ett antal remissinstanser förordade att en samvetsklausul för vårdpersonal skulle ge möjlighet att avstå från deltagande i transplantationsverksamhet med organ för aborterade foster. Så blev emellertid inte fallet.

Till *syvende og sidst* handlar det emellertid inte om att utreda huruvida Sverige skall ha en samvetsklausul inom sjukvården eller ej. Frågan är i stället hur Sverige skall tillämpa Europakonventionen, som redan är en del av svensk lagstiftning. Enligt min mening bör dock regeringen snarast genom ett tilläggsdirektiv uppdra åt Grundlagsutredningen att förbereda ett införande av samvetsfriheten som en grundläggande mänsklig rättighet i den svenska regeringsformens rättighetskatalog. Grundlagens högre rang i det svenska rättssystemet motiverar denna åtgärd. Vidare bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med lagförslag om en samvetsklausul inom sjukvården och högskoleutbildningen.

Stockholm den 29 september 2005

Per Landgren (kd)